

Gereformeerd onderwijs

Hoe blijft het bijzonder?

'Recent werd ... de gereformeerde identiteit van het onderwijs prijsgegeven door een landelijk besluit tot openstelling van gereformeerde schoolverenigingen voor niet-kerkleden.'(1) **Wat is *hier* aan de hand? Wat *is* eigenlijk die typisch gereformeerde identiteit, en wat is er gebeurd waardoor dit oordeel wordt uitgesproken?**

Gereformeerd onderwijs: het is een van de richtingen die we in Nederland kennen. Je kunt het karakteriseren als een behoudende richting, die verwant lijkt aan het PC-onderwijs. Maar toch zijn gereformeerde scholen anders. En ze blijven anders ook, ondanks de recent genomen besluiten. Tenminste, de eigen identiteit kan heel goed behouden blijven, ook als er wat verandert. Daar wil ik graag meer over zeggen.

Verbond en opvoeding

Een typering van gereformeerd onderwijs begint bij het fundament van ons leven als gereformeerde christenen. Centraal staat de relatie die God met ons is aangegaan: het verbond dat Hij sluit met de gelovigen en hun kinderen. Met die verbondsvisie onderscheiden de 'vrijgemaakten' zich van anderen. In de Vrijmaking van 1944 speelde de visie op verbond en doop een belangrijke rol. Daarbij gaat het om vragen als:

- *Welke plek geeft God aan het kind van gelovige ouders?*
- *Wat betekent het wanneer dat kind het teken en zegel van de doop ontvangt?*
- *Welke consequenties heeft dat voor de opvoeding, voor het kader waarbinnen je je kind wilt opvoeden?*

Deze visie is niet pas ontwikkeld in die woelige jaren halverwege de twintigste eeuw. Deze leer is de leer van de christelijke kerk door de eeuwen heen. Het werd al vastgelegd in kerkelijke

papieren die inmiddels honderden jaren oud zijn. In de Drie formulieren van eenheid beleden en belijden de kerken van de Reformatie hun geloof in God, als samenvatting en verwoording van wat God zelf in zijn Woord ons leert.

Verbondenheid

De eenheid in het geloof wordt niet beleden door individuele christenen, maar door mensen die zich door dat geloof ook met elkaar verbonden weten. Die verbondenheid is zichtbaar in de kerk. Die zichtbaarheid blijkt in allerlei concrete dingen: samenkomsten en erediensten, een kerkgebouw, gemeenteactiviteiten, het op elkaar toezien, gezamenlijke sociale en politieke actie waar dat kan. Het geloof is niet slechts alleen voor eigen gebruik bedoeld. En de kerk is geen naar binnen gerichte groep. In de kerk worden gelovigen vanuit de Bijbel gevoed en gestimuleerd voor het leven van elke dag, om in deze wereld een zoutend zout te kunnen zijn. Dat betekent: christen-zijn is zichtbaar voor anderen, niet als een licht onder een korenmaat. Kerk-zijn straalt uit in de directe leefomgeving; kerkdeuren staan open voor onze medemensen. Dat blijkt uit diaconale acties (barmhartigheid) en uit evangelisatie en zending.

Toerusting

Gelovige ouders beseffen dat het nauw luistert als het om de opvoeding van hun kind gaat. Daarom zoeken zij naar mogelijkheden van onderwijs waarin gewerkt wordt vanuit de gerefor-

meerde leer. De gereformeerde scholen hebben daardoor een duidelijke plek binnen de gemeenschap van de Gereformeerde Kerken in Nederland.

In het gereformeerd onderwijs maken we er werk van om de leerlingen toe te rusten voor de taak die zij als christenen in het leven hebben te vervullen. Kennis en vaardigheden, normen en waarden: ze vormen de basis waarop de ontplooiing van jonge mensen wordt gestimuleerd. De vakken bijbelkennis, kerkgeschiedenis en geloofsleer maken deel uit van het onderwijsaanbod.

Het doel van gereformeerd onderwijs is te omschrijven met een aantal kernuitspraken:

- kinderen begeleiden op hun weg naar de volwassenheid,
- gericht op het levensdoel: God en de naaste te dienen,
- binnen de kaders van het gereformeerde geloof,
- en rekening houdend met ieders gaven en mogelijkheden.

Deze levensbeschouwelijk bepaalde visie op opvoeding en onderwijs kun je herkennen in alle functies van de school. Deze visie vormt het kader voor alles wat binnen de school gebeurt. Als werkers in de gereformeerde school accepteren en respecteren we ieder kind als een uniek en waardevol schepsel van God. Zo wordt werk gemaakt van een christelijk klimaat binnen de school.

Eigen richting

De loop van de geschiedenis in de twintigste eeuw heeft ons gebracht van de *School-met-den-Bijbel* naar de gereformeerde school. Die school was en is sterk verbonden met de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt), omdat daar de visie op verbond, opvoeding en onderwijs opnieuw werd scherp gesteld op wat God zelf in de Bijbel daarover leert. In de juridische context van het

Rondblik

H. van Leeuwen

Nederlandse onderwijsbestel is de gereformeerde school daardoor al meer dan vijftig jaar verbonden met de Gereformeerde Kerken. Daarbij is altijd ruimte geboden voor kinderen uit gezinnen buiten die kerken, wanneer de ouders gemotiveerd en bewust die keuze wilden maken en dat paste binnen de kaders van de school. De ouders van buiten de vrijgemaakte kerken accepteerden de organisatorische verbinding tussen school en kerk, met als consequentie beperkingen voor hun eigen inbreng in de richting van het onderwijs.

Verbreding gewenst?

Er zijn de laatste jaren ontwikkelingen in de onderlinge verhouding tussen de Gereformeerde Kerken en de Christelijke Gereformeerde Kerken. Door respectievelijke generale synodes wordt eenheid in de leer uitgesproken. Ondanks allerlei obstakels is er sprake van toenadering. Er is herkenning en erkenning als broeders en zusters in de HERE.

Binnen het gereformeerd onderwijs wordt veel gesproken over de consequenties voor het benoemingsbeleid van de gereformeerde school. Eenheid in de leer van de kerk kan (moet?) leiden tot eenheid rond de school. Het bereiken van die kerkelijke eenheid kost tijd en mag nooit gaan ten koste van het fundament van de gereformeerde school: de leer van de kerk, met name als het gaat om de Bijbel als Woord van God, de kerk als vergadering van gelovigen en de belijdenis als samenvatting van de leer van die kerken.

Verbreding, of: ruimte

Door betrokken christelijke gereformeerden wordt bij herhaling benadrukt, dat zij geen verandering van het gereformeerd karakter van de scholen willen. Juist vanwege het karakter zoals het hierboven beschreven is, hebben zij bewust voor die scholen gekozen. Tegelijkertijd willen ze meer betrokken zijn bij wat er in 'onze scholen' gebeurt, en willen ze bijdragen aan goed, gereformeerd onderwijs.

De vraag is dus: hoe kun je, zonder de grondslag van de school en van de schoolvereniging te veranderen, ruimte scheppen voor christelijke gereformeerden als het gaat om het ledenbeleid en het benoemingsbeleid?

Er zijn er, die zeggen dat je niet voor de muziek uit moet lopen. Dat het er eerst maar eens van moet komen dat de kerkelijke eenheid bereikt wordt; daarna volgt de rest. Als we nu 'onze scholen' openstellen, is er geen weg meer terug. Wees niet te optimistisch, wees niet te goedgelovig, zo klinkt het.

Vaste grondslag

Wat we nodig hebben, is continuïteit. We willen daarom de grondslag van de gereformeerde school houden zoals die inhoudelijk bij de start was. Maar continuïteit moet geen belemmering worden waardoor geen recht gedaan kan worden aan kerkelijke ontwikkelingen. En daar lijkt het wel op, want in heel wat Statuten van gereformeerde schoolverenigingen staat een verbinding geformuleerd met de Gereformeerde Kerken, soms met de toevoeging 'vrijgemaakt', soms ook met een verwijzing naar een door die kerken gehouden generale synode. Als je de doelgroep van de school wilt verbreden, dan zul je die kerkelijke aanduiding dus ook moeten veranderen. In veel gevallen vergt dit een nogal ingrijpende procedure; soms zelfs moet de vereniging opgeheven worden, omdat het desbetreffende artikel van de Statuten niet gewijzigd mag worden.

Overeind moet blijven de verbinding van de school met 'de leer van de Gereformeerde Kerken'. Blijkens uitspraken van de beide generale synodes is de leer zoals die geldt binnen de vrijgemaakte kerken, ook veilig binnen de Christelijke Gereformeerde Kerken. Op die manier kan de kring uitgebreid worden, terwijl tegelijk de binding aan de gereformeerde leer gehandhaafd blijft.

Juridische ruimte

De discussie over verruiming van de benoemingsmogelijkheden en de toelating van leden van de schoolvereniging loopt nu al een aantal jaren. De wens om ook onze christelijke gereformeerde broeders en zusters een volwaardige plek in onze scholen te geven, wordt behoorlijk breed gedragen. Daarom is gestudeerd op de vraag hoe je dat zou kunnen regelen. Het is veelal niet mogelijk, het desbetreffende artikel in de Statuten te wijzigen. Daarvoor is een oplossing: hef de vereniging op en sticht een nieuwe, met Statuten die de gewenste ruimte wél bieden.

Hoewel deze aanpak onvermijdelijk lijkt, erg elegant is ze niet. Door de opheffing ontstaat immers - zij het tijdelijk - een vacuüm waarin de school tijdelijk geen eigenaar meer heeft. Bovendien wordt zo een omleiding gemaakt naast een 'verboden route': als we de Statuten niet mogen wijzigen, heffen we gewoon de vereniging op. Is die omleiding wél legaal?

Er blijkt een andere mogelijkheid te zijn: een geactualiseerde interpretatie van de Statuten, zonder de tekst ervan te veranderen. De bedoeling van de bepaling in de Statuten is immers, dat de school verbonden is met de Gereformeerde Kerken; het onderwijs wordt gegeven naar de leer van die kerken. Op grond van de kerkelijke uitspraken kan worden uitgesproken, dat dit artikel opnieuw geïnterpreteerd wordt. Het effect is dan, dat voor de toepassing van dit artikel de Christelijke Gereformeerde Kerken gelijkgesteld zijn met de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt).

Zorgvuldigheid gevraagd

Dit is een kijk op Statuten waar we wel even aan moeten wennen. Want laten we eerlijk zijn: op die manier hebben we zo'n artikel in onze Statuten nooit gelezen. Daarom zullen we elkaar goed moeten overtuigen van de zuivere bedoelingen. Dat kan tijd kosten. Die tijd moeten we dan ook maar nemen.

En we moeten elkaar in die gedachtegang meenemen. De school is immers van de ouders. Zij moeten dus ook achter een geactualiseerde interpretatie van de Statuten staan. Het bestuur van de vereniging is bevoegd een uitspraak over de interpretatie te doen. Het zou een miskenning van de leden zijn, wanneer zij niet betrokken zijn bij de route op weg naar die uitspraak. Sterker nog: terecht zouden ze zich buitenspel gezet kunnen voelen, wanneer ze onverwacht met een dergelijke uitspraak van het bestuur geconfronteerd worden.

De koers is uitgezet. De vaart zit erin. Maar het doel is nog niet bereikt. En we moeten niet omwille van dat doel onze grondslag dan maar prijsgeven. Zorgvuldigheid is dus geboden. Het gaat tenslotte om het onderwijs voor onze kinderen, de kinderen van het verbond: een kostbaar bezit.

Samengevat

- * Kenmerkend voor gereformeerd onderwijs is de verbinding met de leer van de Gereformeerde Kerken.
- * In de praktijk is dat ingevuld door een strikt beleid voor toelating van leerlingen, openstelling van de vereniging voor kerkleden en benoe-

ming van kerkleden als personeel aan die scholen.

- * Kerkelijke uitspraken over eenheid in de leer tussen de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) en Christelijke Gereformeerde Kerken hebben gevolgen voor de gereformeerde scholen.
- * Daarbij blijft de eigen identiteit: het karakter en de grondslag van die scholen onveranderd.

- * De praktische realisatie hiervan vereist zorgvuldigheid en consensus.

Noot:

- ¹ Aldus een passage uit de brochure LATEN WIJ ONS BEKEREN - EEN OPROEP TOT REFORMATIE, uitgegeven door de Landelijke Werkgroep Verontrusting Kerkelijke Ontwikkelingen LWVKO, p. 27.